

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Nicolaes de Clerck | Boeckvercooper ende constdrucker

Boek en prent bij de Delftse uitgever Nicolaes de Clerck (ca. 1599-1623)

Schrier, I.

Publication date

2019

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Schrier, I. (2019). *Nicolaes de Clerck | Boeckvercooper ende constdrucker: Boek en prent bij de Delftse uitgever Nicolaes de Clerck (ca. 1599-1623)*. [, Universiteit van Amsterdam].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Bijlage 5: Archivalische bronnen betreffende de ‘caerte’

Hier volgen de transcripties van de archivalische bronnen betreffende de grote ‘caerte’ met de stamboom van Nassau en de wapenfeiten van Maurits, uitgegeven door Nicolaes de Clerck, Henrick van Haestens en Pieter van der Dycke in 1600-1601.

Inhoud

1. Den Haag, Resoluties van de Staten-Generaal
2. Den Haag, Resoluties van de Staten van Holland
3. Leiden, Thesauriersrekeningen
4. Leiden, Registers van betalingsordonnanties
5. Leiden, Gerechtsdagboeken
6. Leiden, Bijlagen bij de thesauriersrekeningen
7. Leiden, Oud Rechterlijk Archief
8. Delft, Thesauriersrekeningen
9. Haarlem, Stadrekeningen
10. Haarlem, Oud Rechterlijk Archief
11. Haarlem, Inventarissen van het Prinsenhof
12. Utrecht, Financierkamer
13. Brief van Hugo de Groot

Verklaring van de diacritische tekens

[a]	a is een opmerking van mij
[...niet relevant...]	Een voor dit onderzoek niet relevant deel van de transcriptie is weggelaten
[-a]	a werd in het document doorgestreept
a	a is onzeker
...	onleesbaar
‘<a>’	a werd boven de regel toegevoegd
←<a>←	a werd in de linker marge toegevoegd

De spelling van i/j en u/v/w is genormaliseerd. Eigennamen zijn consequent met een hoofdletter geschreven. Interpunctie, woordscheidingen en aaneenschrijvingen zijn overgenomen zoals ze in het document voorkomen.

1. Den Haag, Resoluties van de Staten-Generaal

Den Haag, NA: Staten-Generaal 1550-1796, Minuutresoluties: toegang 1.01.02, inv. 26, fol. 412r-412v, 28 dec. 1600¹

←<Octroy>← Is Pieter van den Dycke, met zyne consorten [i.e. H. Haestens en N. de Clerck] geacordeert octroy, om vorden tyt van twelff naestcommende jaren, alleene in de Vereenichde Provincien te moegen doen drucken, ende vercoopen, seker Caerte, by hen geconcipeert ende in cooper gesneden, ende uytgedruckt Inhoudende alle de victorien, belegeringen van steden, sloten, ende casteelen, beloopinge van schantssen, ende besundere vande veltslach van Turnhout, de eroveringe vande groote schantsse ende den slach by Nyeuport, mitsgaders de genealogie vande huysen van Nassau, Verbiedende deselve caerte, int geheele oft ten deelen te contrefeyten, na te drucken oft te snyden, soe wel in opene ofte geextendeerde forme, als in boucken, Chronicken, oft Registeren, op [-verschillende] eenige wysen, noch deselve alsoe elders gecontrefeyt, nagedrukt, ofte gesneden inde selve provincie, ende die haer noch sullen associëren, voordien voirnoemde tyt te doen brengen, venten, vercoopen, noch distribueren, directelyck oft indirectelyck in eeniger manieren, opte verbuerte vande somme van thien hondert carolusguldens, te bekeren in communi forma.

---

¹ Voor de netresolutie zie: toegang 1.01.02, inv. 3145 (ontbreekt). Zie ook Resolutiën a, dl 11, p. 357.

Den Haag, NA: Staten-Generaal 1550-1797, Akteboeken: toegang 1.01.02, inv. 12298, fol. 329r-329v, 28 dec. 1600

Octroy voor Peter van Dycke Hendrick Lodewycxsz van Haestens ende Nicolaes Janssz de Clerck. Die Staten Generael der Vereenichde Nederlanden. Allen den genen etc doen te weeten, dat wy Pieter van Dycke Hendrick Lodewycxsz van Haestens ende Nicolaes Janssz de Clerck hebben gegunt, ende geoctroyeert, Gunnen ende Octroyeren mits desen, dat zy den tydt van twaelf jaeren naestcommende alleene in dese vereenichde landen sullen moogen snyden, drucken, contrefeyten, ende vercoopen, doen snyden, drucken, contrefeyten, ende vercoopen, sekere Caerte by hen geconcipeert, ende in coper gesneden ende uuytgedrukt, Inhoudende alle de victorien, belegeringen van Steden, Sloten, ende Casteelen, beloopinge van Schantssen, ende besondere vanden veltslach van Turnhout, de eroveringe vande groote schantsse, ende den slach by Nieuupoort, mitsgaders de genealogie vande huysse van Nassau, Verbiedende allen ende eenyegelycken van wat conditie ofte qualiteyt hy zy de voorsz Caerte in dese vereenichde Landen, oft die haer noch sullen associëren, geduerende den tydt van twaelf jaeren naestcommende int geheele oft ten deele te contrefeyten, na te drucken, oft snyden, soo wel in opene, oft geextendeerde forme, als in boucken, Chronycken, Registeren, oft anderssints, int groot, ofte cleyn, In wat manieren, oft onder wat pretext het soude mogen wesen, noch oyck buyten deselve vereenichde landen, alsoo geconterfeyt, nagedrukt, oft gesneden, in deselve, oft die haer geduerende den voorsz tydt noch sullen associëren, te brengen, venten, vercoopen, noch distribuieren directelyck, oft indirectelyck, sonder consent vanden voorsz Pieter van Dycke, Hendrick Lodewycxsz van Haestens, ende Nicolaes Janssz de Clerck. Opte verbeurte vande voorsz Caerten, ende daerenboven vande somme van thien hondert ponden van xl. grooten tpondt t' appliceren een derddendeel voor den Officier die d'executie doen sal, een derddendeel voor den armen, ende tresterende derddendeel tot behoefte vanden voorsz Van Dycke, Van Haestens ende de Clerck, Aldus gedaen anno den 28en December 1600.

Den Haag, NA: Staten-Generaal 1550-1796, Netresoluties: toegang 1.01.02, inv. 3146, fol. 98v, 5 maart 1601²

←<IJ^c XXX £ totte vereeringe van seecker Caerte>← Is Pieter van den Dijke Henrick van Haesten ende Nicolaes de Clerck toegeleet de somme van hondert ryxdaelders³ voer dat zy dheeren Staten hebben gedediceert ende gepresenteert de Caerte by hun gedrukt ende uitgegeven, vande Genealogie van het doorluchtige huys van Nassau, mitsgaders vande exploicten van Oorloge by Syne Excellentie ten dienste vande lande opden vyant gedaen.

2. Den Haag, Resoluties van de Staten van Holland

Den Haag, NA: Staten van Holland 1572-1795, Netresoluties: toegang 3.01.04.01, inv. 367, fol. 321v, 3 maart 1601

Roerende de groote caerte vande Genealogie van zyne Excellentie. Op de presentatie aenden heeren Staten van Holland ende West-Vriesland gedaen by Pieter van Dijcken, Heyndrick van Haestens ende Nicolaes de Clerck van een reale caerte by forme van een stamme ofte boom vanden doorluchtigen, hooghlycken ende getrouwen huysse van Nassau, Genealogie aliancie ende uytbreyinge, met hare onderscheyden naemen, titulen, wapenen ende blasoenen, nae de originele registeren der selver archiven met de parcken vande voornaemste exploicten vroome ende mannelycke daden, deur de heeren Staten Generael van zyn Princelijcke Excellentie der selver heeren broeders ende andere des selven huyses ingelyffde heeren ende bloetverwanten, Opdat des heeren groote weldaden de heerlijcke victorien ende miraculeuse verlossinghen als eenen Spiegel de gantsche Christenheyt verthoont soude moghen worden, Tot Godes eere, vorderinghe vander kercke, reputatie, gunste ende toegenegentheyt van de selve Staten, zyne Excellentie ende andere heeren by alle Christelijcke Coningen, Potentaten ende Uythemsche heeren ende Vorsten, hebben de heerent Staten 't selffer voor goed aengesien, Ende den Supplianten daer vooren vereert met de somme van ij^c ponden van xl grooten 't pont.

² Minuutresolutie: toegang 1.01.02, inv. 27 (fol. 75v); Resolutiën a, dl 11, p. 707.

³ 230 pond is niet hetzelfde als 100 rijksdaalders. De 100 rijksdaalders (250 gulden) worden genoemd in de lopende tekst. In de marge van de resolutie staat dat het ging om 230 pond (230 gulden).

3. Leiden, Thesauriersrekeningen

Leiden, RA: Stadsbestuur 1574-1816 (SA II), Rekeningen van de tresorie ordinaris en zijn functionele opvolgers: toegang 501A, inv. 7473, fol. 692r

Noch opten iij^{en} Aprilis anno voorsz [1602], Betaelt aen handen van Heynrich Lodewijcxz van wegen Niclaes de Clerck van Delff, een somme van dertich guldens, in betalinge ofte recompense van zeeckere Chaerte gemaect te hebben, vanden Edele Huyse van Nassou rontsomme verchiert met de daden, die den Almogende den Edelen Heeren Staten, benefens zijne *Excelentie* heeft verleent, daer mede de voornoemde Niclaes de Clerck de Heeren Burgemeesteren ende gerechte deezer Stede heeft vereert, Naerder blijckende bij ordonnantie van Burgermeesteren, van date den xvj^{en} martij xvj^c ij. diemen hier met quitantie daer toe, dienende tsamen overlevert, Comt zulcx gelijcke xxx gulden

4. Leiden, Registers van betalingsordonnanties

Leiden, RA: Stadsbestuur 1574-1816 (SA II), Registers van betalingsordonnanties door burgemeesters (E): toegang 501A, inv. 1414

[16] Maertus 1602 [fol.] xcv

Per ordonnantie op vander Nesse [= Jan Ysnoutsz vander Nes] om aen Niclaes de Clerck van Delft een somme van dertich guldens ten betalinge van zeecker Chaerte gemaect vande Genealogie vanden Edelen Huyyse van Nassau rontsom verciert met de daden [-den] die den almogende de Edelen Heeren Staeten benefens *Princelycke Excellentie* heeft verleent, daer mede de voorsz Niclaes de Burgermeesteren ende gerechte deeser stede heeft vereert byde welcke hem de voorsz somme es toegevoucht. comt hier de selve somme van 30-0-0

5. Leiden, Gerechtsdagboeken

Leiden, RA: Stadsbestuur 1574-1816 (SA II), Gerechtsdagboeken (E): toegang 501A, inv. 49, fol. 272v-273r

Niclaes Jans zoon de Clerck

Opte Requeste daer by Niclaes Jansz de Clerck *versocht* om te hebben eenige vereeringe ten eynde hy myn *Edelen* Heeren die vande Gerechte met zeeckeren caert vereert heeft nopende het Huys van Nassau, stont geapostuleert, Gesien by die vande Gerechte deser stadt Leyden den innehouden vande jegenwoordige requeste verclaren dat zy opt vertooch vanden toonder, met zyn consorten besluyt genomen hebben den v^{en} Aprilis xvj^c een twelc naer resumptie eintelicken gearresteert es opten xij^{en} aprilis daer aen gelyc de toonder zal mogen zyen byde appostille gestelt opte bijgevouchde requeste byde welcke die vande Gerechte *persisteren* mitsdesen ende mach hem de toonder daer naer gedragen, Aldus gedaen opten xiiij^{en} February des jaers xvj^c ij onder stont My jegenwoordich ende was geteykent Jan van Hout

6. Leiden, Bijlagen bij de thesauriersrekeningen

Leiden, RA: Stadsbestuur 1574-1816 (SA II), Bijlagen bij de rekeningen van de tresorier ordinaris, 1575-1811: toegang 501A, inv. 7852, bij fol. 692r

Blad 1:

Per Acto [folio] 95 [/] folio 692⁴

Wy Burgermeesteren der stadt Leyden ondergeschreven Ordonneren mits desen den *Edele* Jan Ysnoutsz vander Nes onser tresorier ordinarijs te betalen aen Niclaes de Clerck van Delft den somme van dertich guldens van xl groote tstick in betalinge van zeeckere chaerte gemaect vande genealogie vanden Edele Huyse van Nassau rontsom verciert met de daden die den Almogende den *Edelen* Heeren Staten benefens zyne *Princelycke Excellentie* heeft verleent, daer mede de voorsz Niclaes den voorsz Burgermeesteren ende Gerechte deser stede heeft vereert, ende welcke hem de voorsz somme daer vooren es toegevoucht. Ende mits tot desen overbrengende quytantie zullen den voorsz Tresorie

---

⁴ Het eerste folionummer verwijst naar de betalingsordonnanties, het tweede naar de thesauriersrekeningen.

gelycke xxx *gulden* in uytgeven zijnder reeckeninge zonder swaricheyt geleden *ende* gepasseert werden, Des ten oirconde so hebben wy deezen *getuygen* opten xvj^{en} Martij xvj^c twee ←<xxx £>←
Claes Willemsz Warmonth
Franck Cornelisz

[toegevoegd:] Ick ondergeschrevene bekenne de voorsz penningen ontfangen te hebben *ende* daer van betaelt te zyn Niclaes de Clerck

Blad 2:

Opten 17 april *anno* 1601 is de wederpaertij vercooft aen mijn heer Kintschoot den Rentemeester van Sijn *Excellentie*⁵ voor 7 Nobels in spetie compt 35 *gulden* *ende* Meester Caerl Lijffrings betaelt voor het stuck alleen van affsetten 20 *gulden* uutgesondert het nieu doeck *ende* de printe dit sal waerachtich bevonden worden in dien het mijn *Edelen* Heeren believe sal dit onderteeckent opten 9 Maertio *anno* 1602
Pieter van Dijke Com Socijs

[toegevoegd:] ←<fiat *ordonnantie* van dertich *gulden* actum desen xv^{en} martij 1602>←

Blad 3:

Requeste aen de Burgermeesteren *ende* Raet der Stadt Leijden
Aen BurgerMeesteren *ende* Raetsmannen der Stadt van Leijden
Niclaes Jansz de Clerck van Delft bidt *ende* versoeckt met alle eerbiedinghe aen mijn *Edelen* Heeren voorsz als dat hij *Suppliant* heeft mijn *Edelen* vereert over sekere tijt met een heerlijcke Reale Caert nopende het Huijs van Nassau rons verciert met de Daden die God Almachtich de *Edelen* Heeren Staten neffens zijn *Princelycke Excellentie* verleent heeft. So is des *Suppliant* versoeckt off mijn *Edelen* de saecke believe eens bij de hant te nemen dit doende etc.
Niclaes Jansz de Clerck
Com sosijs

[toegevoegd:] ←<Gesien by die vande Gerechte deser stadt Leyden den innehouden vande jegenwoordige requeste verclaren dat zy opt vertooch van den toonder met zyn consorten besluyt genomen hebben den v^{en} aprilis xvj^c een twelc naer resumptie eyntelicken gearresteert es opten xij^{en} aprilis daeraen gelijc de toonder[-s] zal mogen zyen bij de apostille gestelt opte bygevouchte requeste bij de welcke die vande gerechte persisteren mitsdesen *ende* mach hem toonder daer naer gedragen aldus gedaen op den xiiij^{en} february des jaers xvj^c ij
My jegenwoordich Jan van Hout 14 2 2>←
[Ondermarge:] <Gd.b E fol ij^c lxxij verso> [i.e. Gerechtsdagboek, deel E, fol. 272v]

Blad 4 recto

[niet gedateerd]

Aen myn *Edelen* Heeren Schout Burgemeesteren *ende* Raet deser stadt Leyden.
In siende de groote weldaden heerlijcke victorien *ende* miraculeuse verlossinghe die ons Ghodt de Heere na de barmherticheyt syner deucht deur de persoon van syn *Excellentie* *ende* andere na soo veel Jaren heeft vergunt *ende* de gantsche Christenheyt de selve als in een voorbeelt ofte spiegel syner goedicheyt vaderlycke trouwe *ende* sorghe ouer de zyne vertoont *ende* voorstelt daer van onse vijanden d'eere loff *ende* faem *ende* oock de waerheyt daer van soecken te verduyteren *ende* oock het herte van alle goetaerdighe trouwe liefhebberen den ghemeenen vaderlants vryheyt te ergheren verkeerren *ende* tot haer te trecken. *Ende* alsoo syne *Excellentie* *ende* den *Edelen* Heeren Staten naeme reputatie gunste *ende* toegeneghentheyt by den Christelycken Coningen Potentaten uytheemsche Vorsten *ende* heeren te verminderen *ende* benemen. Daeromme de danckaerheyt daermede wy ons selven dese landen verbonden achten hebben ons daer toe beweecht *ende* verweckt eenighe jaeren herrewaerte niet sonder groote costen *ende* veel arbeyts Om sulcke teghensprekeren *ende* waerheyt onderdruckeren den mont te stoppen *ende* de vroomme liefhebberen van onse vaderlanden d'oogen *ende*

---

⁵ Jasper of Gaspar van Kin(t)schot was raad en thesaurier-generaal van Maurits vanaf 1584 tot zijn overlijden; Zandvliet 2000, p. 303.

't verstant te openen door middel van een heerlycke ende reale caerte sulke passien *ende* feylen wech te nemen ende te corrigeren. Eerstelyck by forme van eene stamme ofte boome begrypende de afcomste van het Edele ende doorluchtiche huys van Nassouwen daerinne ghestelt syn de onderscheyden titulen naeme *ende* wapenen aende voorsz genealogie behoorende alles naer de Originale Registeren der Archiven Genealogische wysen uytdruckende *ende* ophalende. Ende daer neffens de voorneemste Exploiten vrome heroique ende mannelycke daden door syne *Excellentie* ende andere tot diversche tyden te weghe ghebracht. Ende alzo U *Edelen* noch moecht ghedachtich syn de groote *ende* grouwelycke belegeringe uwer Stede van Leyden waerinne men ogenschynelyck *ende* als in eenen spiegel uwe grootmoedichheit *ende* clouckmoedichheit lichtelyck can bemercken mitsgaders oock de getrouwichheit die de U *Edelen* altyts hebt bethoont jeghen dese Vereenichde Nederlanden ende insonderheit bewysende het selve metter daet in het voorsz beleg uwer stede waardoor oock den vyant *ende* wederpartyder tsynder eeuwigher schanden heeft moeten wycken Soo ist dat wy het voorsz insiende achten onser schuldige plicht te betaemen U *Edelen* met een der voorsz caerten *ende* victorien te vereeren vertrouwende dattet U *Edelen* aenghenaemelyck *ende* in dancke ontfangen sult. Uwe E: Oetmoedige *ende* onderdanighe dienaere tot Leyden *ende* tot Delf Pieter van Dycke Hendrick Haestens *ende* Nicolaes de Clerck.
[Ondermarge] tssommier in G.d.b. [i.e. Gerechtsdagboek]

Blad 4 verso

Wesende het innehouden van tvertooch in tblank van desen ter vergaderinge van die *vande* Gerechte deser stadt Leyden gelesen, es by de selve goet gevonden en besloten de vertoonders van desen te doen omseggen, dat het geen manier van doen es, immers dat het zeer qualicken voucht, een werc aen verscheyden plaetsen, tzy personagien heeren steden of gemeenten te dediceren, want de voorsz *vande* Gerechte verseeckert zyn, dat de zelve genealogie caert elderswaer es gedediceert, En connen daerom de vermeynden dedicatie die in desen aen hem schijnt gedaen te zyn, geensins annueren noch zulx ooc in tgoede verstaen, wenschende dat in plaetse vandien mocht gestelt zyn, de geene aen wien de auteur de zelve genealogie caert vast *ende* eens [-de] heeft gedediceert dat zy ooc de zelve chaerte *vande* toonders niet tot een vereeringe en begeren te ontfangen, maer datmen de toonders mits bij hem verclarende wat zodanigen chaerte in vougen zo dye afgeset *ende* verlicht es, comt te costen, den prijs ←<of waerde>← van dien uyt stadts beurse zal betalen, omme de zelve genealogie chaert opt Raedthuys alhier te werden opgehangen *ende* verswaert, ter ere *vande* huys van Nassau aende welcke die *vande* gerechte [-hen] voorsz hen houden en kennen ten hoochsten verbonden te zyn. Gedaen desen ven aprilis des jaers xvj^c *ende* een.

[toegevoegd:] ←<Die *vande* Gerechte geadmitteert *ende* by dezelve goetgevonden desen 12 Aprilis 1601 my jegenwoordich Jan van Hout 12 4 1 [12 april 1601]>←

[Ondermarge] fo 379

7. Leiden, Oud Rechterlijk Archief

Leiden, RA: Oud Rechterlijk Archief, Dingboeken: toegang 508, inv. 43FF, fol. 58v-59r, kort recht 7 november 1602

Franchous Valerius gemachtigt van Steven de Gheyn Eysen Jegens

Jan van Dyck *ende* zyne mede erffgenamen van wyle Pieter van Dyck gedaechde

Om de betalinge van zeven hondert achtenvijftich gulden over verdiende dach gelden *ende* sceepvrachten volgende zeecker contract tuschen den voornoemde eysen *ende* Pieter van Dyck gesloten, afslaende tgundt daer op betaelt es

Concludeert tot condemnatie van dien met costen scaden *ende* interesten *ende* costen *vande* processe met restitutie vanden ingeleyden impost

←<Heemskerc gemachticht *vande* gedaechde versoect alvooren bewijs *ende* verclaringe van alle de stucken de welcke hy tot Rowanen van eenen Pieter Haegel van wegen zynen meesters ontfangen *ende* gelicht heeft, waer die gebleven zyn, item wat heeren behalven den Coninck hy de chaerten gedediceert heeft, *ende* hoe danige vereeringe hy *vande* zelve becomen *ende* genoten heeft omme tselve gesien daer nae by interventie t'antwoorden zulcx hy te raede zal vinden, Valerius tyt om met zijn meester te sprecken actum 8 11 1602>←

←<Valerius voordien eyser *present* verclaert dat hy zeven chaerten vande genealogie van zyn *excellentie ontfangen* heeft van *Pieter Haegel* ende daer van d'een geschoncken heeft aende *Conincklycke Majesteyt* van *Vranckryck*, een aende hertogh van *Boullion*, een aende hertoch de *Tremoullie* ende aen mevrou de *Princesse*, mitsgaders een aende agent *Aerssen* ende een aen *monsieur* de *Vileroy*, voor welcke dedicatien hy niet met allen heeft genoten ende de resterende heeft hy weder geleverd aen *Pieter* van *Hagel*>←

←<Heemskerck extract om te *communiceren* met zijn *meesters*, ende *schepenen* fiat actum 11.11.1602>←

←<Heemskerc doende *presentatie* es te vreden den eyser te [-laeten volgen] '<betalen>' zynen dach gelden vande tyt zyns *contracts* tot den dach ende date van zyn eygen schryven ende brieven expresselyck medebrengende dat aldaer te weese in *Vranckryck* geen *apparentie* was om yet vande *Coninck* in respense te *vercrygen* ende bovendien voordien tijt #>←

#dat hy uyt *Vranckryck* tot binnen *Delft* den *Haegh* ofte *Leyden* hadde mogen weesen mits dat den eyser zal stellen *suffisante cautie* voort geen de *gedaechden* zullen connen bewysen byden eyser voorde *dedicatie* der chaerten gepresenteert te zyn, ende dat hy voorts zal gehouden weesen te doen *reckereningen* bewys ende *reliqua* van zodanige *drucksels* vande *Slach* voor *Nieuport* ende van zyn *Excellentie* van *Nassauwen*, als by hem van *Pieter Hagel* in *Vranckryck* zyn *ontfangen* sustinerende mitte *zelve presentatie* te mogen volstaen, *Item* by *refuys* tot vorder noch anders niet *ontfanckelyck*, by ordie dat den eyser zynen *eysch* ende *pretentie* zal werden ontseyt ende den *gedaechden* geabsolveert mitte *costen*

←<Valerius tyt om met syn *meester* te spreekken tot 6.12.1602>←

←<Valerius refuserende de *presentatie* *persisteert* voor *replycq*, Heemskerc voor *duplycq* *persisteert* ende '<partyen>' tyt om te dienen actum 20.12.1602>←

←<Heemskerc *versouct* noch tyt te 8 dagen *schepenen* fiat actum 20.1.1603>←

←<Heemskerck *versouct* alvooren voort te procederen [-*versoeckt*] den *perfecten* dagen vant uyt reysen ende *wedercommen*, den eyser verclaert dat hy uytgereyst es den 18 July 1601 ende *wedergecomen* den 29 July 1602. actum 27.1.1603>←

←<Schepenen *versoecken* Heemskerck van te dienen salvo *purge ad octo* Actum 14.2.1603>←

←<Partyen dienen, Valerius *debattheert* tgeproduceerde by *impertinentie*, Heemskerck *implojeert* reprochen van rechten, *partyen*, *implojeren* reprochen ende *salvatien* van rechten *concluderen* ende *versoecken* vonnisse actum 28.2.1603#>←

#Schepenen *partyen* gehoort ende gesien tgunter wederzyden geproduceert ende overgelevert es geweest doende recht mits byden eyser met eeden *verclarende* hoe veel hy vande *Conincklycke Majesteyt* van *Vranckrijck* mitsgaders d'andere heeren in accord gementioneert voorde *oblatie* ende *dedicatie* vande *geslachtsbomen* off *genealogie* chaerten van zyn *Excellentie* heeft geprofitteert mitsgaders [-hoe veel ende] wat ende hoe veel hy *ontfangen* heeft vande *plaeten* hem, om te *vercopen*, *toevertrouwt* ende medegegeven *Condemneren* de *voorsz verweerders* aende eyser te betalen een *somme* van vijffhondert ende twaelf gulden in volle betaling van zyn *geeyste dagh* gelden ende *schipvrachten* affslaende t'geene byde *gedaechde* is betaelt ende tgeen den eyser volgende zynde *voorsz* te doen *verclaringen* ter *zaecken* *voorsz* genoten ende *ontfangen* heeft ende *compenseren* de *costen* om redenen Actum by alle de *Schepenen* ende *gepronuncieert* den vij^{den} maartij anno 1603

Leiden, RA: Oud Rechterlijk Archief, Vonnisboeken: toegang 508, inv. 45N, fol. 265r-266r

D.B. ff. fol. 58vso. [i.e. Dingboeken, deel FF, fol. 58v]

Steven de Gheyn ende *Jan van Dyck*

Inder *zaecke* hangende voorde *Vierschaer* vande *Schout* ende *Schepenen* der *Stadt Leyden* tusschen *Franches Valerius* als *procureur* van *Steven de Geijn* eyser ter eenre ende *Henric* van *Heemskerc* *gemachtigt* van *Jan van Dyck* met zijn mede *erffgenamen* van *Pieter* van *Dyck* *zaliger verweerders* ter andere zyden. D'eyser hebbende den *voornoemde* *Jan van Dyck* met zyn mede *erffgenamen* doen *verdagen* om *betalingen* van *seven hondert acht* ende *vyftich guldens* over *verdiende dagh* gelden ende

scheepsvrachten volgende zeecker contract tusschen den voornoemde eyser ende zaliger Pieter van Dyck gesloten, affslaende tgeen daer op was betaelt. Concludeerde tot condemnatie van dien, mitte costen schaden ende interesten, mitsgaders de coste vande processe, met restitutie vande impost. Waer tegen den voornoemde Van Heemskerc doende presentatie was te vreden den eyser te betaelen zynen daghgelde vande tyt zyns contracts tot den dagh ende date van zijn eygen schrijven expresselyck medebrengende dat aldaer te weesen in Vranckrijck geen apparentie was om ijet vande Coninck in respense te vercrygen ende bovendien vooren tijt dat hij uyt Vranckryck tot binnen Delft den Haegh ofte Leyden hadde mogen weesen, mits dat den Eyser zoude stellen suffisante cautie voor tgeen de verweerdere zouden connen bewysen byde eyser voorde dedicatie der chaerten gepresenteert te zyn ende dat hij voortz gehouden zoude weesen reeckeningen bewys ende reliqua te doen van zodanige drucksels vande slach van Nieupoort, ende van syn Excellentie van Nassauwen als by hem van Pieter Hagel in Vranckryck ontfangen waeren, Sustineerde dat hy met die presentatie mochte volstaen ende [-*...*] by refuys vande eyser concludeerde tot vorder noch anders niet ontfanckelyck ende by ordie dat den eyser zynen eysch ende pretentie zoude werden ontseijt ende den verweerdere daer van geabsolveert mitte costen. Welcke presentatie den voornoemde Valerius inden naeme als boven refuseerde ende persisterde voor replycq by zijn eysch ende conclusie, ende den voornoemde van Heemskerck persisterde voor duplycq by zyn gedaen presentatie ende by refuys der zelve zyn gecomen conclusie. Waer nae by partyen geproduceert ende overgelevert zijnde zodanige stucken ende als zy meynden tot justificatie van heur geposeerde ten wederzyden van node te weesen, hadde den [-Vale] voornoemde Valerius tgeproduceerde vande verweerdere gedebatteert by impertinentie ende Heemskerck geimplojeert reprochen van rechten ende [-by] geimplojeert hebbende salvatie van rechten hadden de voorsz partyen geconcludeert in rechten ende vonnisse versocht. Schepenen partyen gehoort ende gesien tgeen geproduceert ende overgelevert es geweest doende recht (mits by den eyser met eede verclarende hoe veel hy vande Conincklycke Majesteyt van Vranckryck mitsgaders d'andere heeren in t'accord gementioneert, voorde oblatie ende dedicatie vande geslachtbomen off genealogie chaerten van zijn Excellentie [-hadde] '<heeft>' geprofiteert, mitsgaders wat ende hoe veel hy ontfangen heeft vande plaeten hem om te vercopen toe vertrouwt ende medegegeven, Condemneren de voorsz verweerdere aende eyser te betalen den somme van vijffhondert ende twaelff guldens in volle betaling van geeyste daghgelde ende schipvrachten affslaende t'geene byde verweerdere is betaelt ende tgeen den eyser volgende zynen voorsz te doen verclaringen ter zaecken voorsz genoten ende ontfangen heeft ende compenseren de costen om redenen. Aldus gedaen by Laurens van Swaenswyck [-Jasper van Ban] Meester Franc Duyck Jasper van Banchen, Henrick Egbertsz vande Hal, Willem Cornelisz Tybault, Claes Corneliszn van Noordt, Ysbrant Pietersz d'Bye ende Cornelis Claesz van Swieten ende gepronuncieert opten vij^{en} martij anno 1603.

Leiden, RA: Oud Rechterlijk Archief, Getuigboeken: toegang 508, inv. 79H, fol. 269r

Compareerde voordien ondergeschreven Schepenen Steven de Gheyn ende verclarede dat hy niet en heeft ontfangen tot de recompensie van de verschoncken caerten [-ende] dan hebben drie slagen van Nieupoort vercoft tot negen stuyers het stuck ende twee figueren van zynde Excellentie tot zes stuyvers het stuck, ende die overgeschooten chaerten met die printen hebben ick weder in handen van Pieter Haegel gegeven. Soo waerlyck most hem Godt Almachtich helpen. Actum den twaelff den maert xvj^c drie

Jesper van Banchen

Claes Corneliszn van Noordt 1603

8. Delft, Thesauriersrekeningen

Delft, SA: Stadsbestuur (eerste afdeling), Thesauriersrekeningen 1601: toegang 1, inv. 678-34, fol. 179v-180r

Niclaes de Clerck betaelt de somme van dertich gulden ter cause hy Burgemeesteren vereert ende geschoncken heeft eene Caerte van die affcomste ende victorien van syne Princelycke Excellentie Graeff Maurits van Nassauwen blyckende by ordonnantie ende quitantie. Ons hyer xxx gulden

9. Haarlem, Stadrekeningen

Haarlem, NHA: Stadsbestuur 1573-1813, Stadsrekeningen 1601: toegang 3993, inv. 1656, fol. 61v
Henrick van Haestens burger tot Leyden betaelt veertich ponden, die hem met Pieter van Dycke, ende Nicolaes de Clerck toegevoecht zyn tot eene vereeringe vande presentatie ende geschenck deser stadt gedaen van eene groote caerte begrypende de genealogie met verscheyden victorien zynder *Excellentie* van Nassau besloten metten grooten veltslach in Vlaenderen inden jaere zesthien hondert geschiet, Compt by ordonnantie de zelve xl £

10. Haarlem, Oud Rechterlijk Archief

Haarlem, NHA: Oud Rechterlijke Archief: toegang 3111, inv. 47.3, fol. 162r ←<cautie>← Van Bremen uyte naeme vanwegen Harman Rodenburch [-de jonge] op sekere seventhien gedruchten [-wapenen] caerten van seeckere wapenen ende victorien van syne *Excellentie* van Nassau berustende onder Elsgen Cornelisdr inde *Vergulden Valck* alhier binnen Haerlem ende aldaer geleverd byde dochter van Pieter van Dyck Coopman tot Leyden, Omme dyen angaende tgewysde van Schepenen dess stadt Haerlem te voldoen. Onder verbant van zyn persoon ende goederen geene uuytgesondert tot bedwanck van allen rechten ende rechteren, Actum den v en Januarij anno seshyn hondert[-een]twee.

11. Haarlem, Inventarissen van het Prinsenhof

Haarlem, NHA: Stadsbestuur 1573-1813, Inventarissen van de inboedel van het Prinsenhof aan de Grote Markt, 1622 met aanvullingen uit 1624, 1667, 1728: toegang 3993, inv. 4381⁶

Fol. 5r: Inventaris ende specificatie van alle meublen, huijsraet, taeffereelen, berden ende anderen Imboel, bevonden inden princen logemente, binnen Haerlem inden cameran ende plaetsen hier naer gespecificceert. [...]

Fol 6r: Inde Sael [...] Een tafereel wesende de Genealogia Illust: Familiae Comit: Nassaviorum [...verder niet relevant]

12. Utrecht, Financiekamer

Utrechts archief: Stad Utrecht, Financiekamer 1577-1795 (2e kameraar): toegang 702-2, inv. 1259-26 (1600-1601), fol. 35r⁷

Pieter van Dyck cum *suis* betaelt vijff ende twyntich ponden henluyden begeleyt voorde groote Caerte by henluyden dese Stadt gepresenteert inhoudende de genereuse Genealogie ende affcompste vanden huysse van Nassau, ende alle Victorien by syne *Excellentie* geobtineert blyckende alsvooren.

Dus alhier xxv £

13. Brief van Hugo de Groot

Hugo de Groot aan Jacques-Auguste de Thou, 31 juli 1601, fragment

[...] Sunt hic sculptores qui se omnium quae nostro bello gesta sunt, ὑποτυπώσεις propediem aiunt edere coacervatas. Is liber si prodierit, a me mittetur, ut non tibi modo, quod omnino debeo, sed patriae meae hac re gratificer, cuius interest tantum habere rerum suarum scriptorem. Nunc ad vos fertur Mauritii Nassovii Genealogia cui adiunctae sunt omnium victoriarum delineationes sed pleraeque ultima Annalium tuorum tempora secutae sunt. Bredana tamen ad tuum opus pertinet, in qua satis accurate laboratum. Videbis mea carmina tabulae inserta. Qui eam edidere Regi offerent, cui gratam fore confidunt, si tibi non displicebit. Sed commendet sese quicquid est, non ego. Hoc scio anxie omnia ad historiae trutinam examinata, quo ad urbium, locorum, et castrorum situs, et ea quae ad expeditiones, obsidia, praelia pertinent [...].⁸

⁶ Zie ook Van Bueren 1993.

⁷ Ook genoemd in Dodt van Flensburg 1843, p. 272 en Dodt van Flensburg 1842, p. 138.

⁸ Overgenomen van De Groot/Molhuysen 1928, nr 22.

*Vertaling:*⁹

Er zijn hier graveurs die zeggen de afbeeldingen van alle gebeurtenissen uit onze oorlog eerdaags verzameld uit te zullen geven. Als dit boek verschijnt zal ik het opsturen, niet enkel om Uwentwille, aan wie ik dat alleszins verplicht ben, maar ook om mijn vaderland hiermee een dienst te bewijzen, dat er bij gebaat is een zo groot beschrijver van haar geschiedenis te hebben. Nu stuur ik U de Geslachtsboom van Maurits van Nassau, waaraan toegevoegd de afbeeldingen van alle overwinningen; de meeste echter raken de laatste jaren van Uw Annalen, Breda evenwel houdt direct verband met Uw werk en deze prent is vrij nauwkeurig uitgewerkt. Zoals u ziet zijn mijn gedichtjes op de kaart aangebracht. De uitgevers willen haar aan Uw Koning aanbieden die haar, naar zij vertrouwen, welwillend zal aanvaarden als zij U niet mishaat. Maar laat de kaart voor zich spreken, niet ik. Wel weet ik dat men heel angstvallig historisch onderzoek verricht heeft aangaande de ligging van de steden, het terrein en de legerplaatsen en wat zoal te maken heeft met veldtochten, belegeringen en gevechten.

---

⁹ De hier gegeven vertaling wijkt af van die in Eijffinger 1978: ‘tabulae’ heb ik hier vertaald met kaart (in plaats van ‘prent’), omdat ‘tabulae’ betrekking moet hebben op de grote ‘caerte’ en niet alleen op de prent van Breda.